

ОӘЖ 316.47

Джамалиева Ғазиза Жұмағалиевна

әлеуметтану ғылымдарының кандидаты, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

e-mail: gaziza.d@mail.ru

Мусраунова Айгүл Серікқызы

аға оқытушы, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

e-mail: ms_aigul_84@mail.ru

Альжанова Айгерим Жаксыбаевна

оқытушы, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

e-mail: aigerm-alzhanova@mail.ru

ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТЫҢ МЕДИЦИНАЛЫҚ-ӘЛЕУМЕТТІК НЕГІЗДЕРІ

Мақалада медициналық-әлеуметтік жұмыс түсінігі, мақсаты, міндеттері, объектілері, негізгі бағыттары мен түрлері қарастырылады. Мақалада осы саладағы ғылыми-зерттеу материалдарын теориялық талдауға және қорытуға арналған нәтижелер көрсетіледі.

***Түйін сөздер:** әлеуметтік жұмыс, медициналық-әлеуметтік жұмыс, алдын – алу, медициналық - әлеуметтік жұмыс бағыттары, медициналық - әлеуметтік жұмыс түрлері.*

В статье рассматриваются понятие, цель, задачи, объекты, основные направления и виды медико-социальной работы. Статья отражает результаты теоретического анализа и обобщения материалов исследований в данной области.

***Ключевые слова:** социальная работа, медико-социальная работа, профилактика, направления медико-социальной работы, виды медико-социальной работы.*

The article considers with the concept, purpose, tasks, objects, main directions and types of medico-social work. The article reflects the results of theoretical analysis and generalization of research materials in this framework.

***Keywords:** social work, medico-social work, prevention, directions of medical and social work, types of medical and social work.*

Қоғам дамуының қазіргі жағдайында өзара байланысты медициналық және әлеуметтік сипаттағы мәселелерді сапалы, әрі жаңа деңгейде шешудің объективті қажеттілігі өсуде. Қоғамның, ғылымның және денсаулықты сақтау тәжірибесінің дамуы денсаулық сақтау жүйесінің тиімділігін үнемі арттыруға, оның құрылымын жетілдіруге, денсаулық сақтау жүйесінің элементтерінің қызметтерін айқындауға, олардың өзара әрекеттестігін жалпы кеңістікте емес, нақты экономикалық жүйеде оңтайландыруға мәжбүр етеді.

Жаңа әлеуметтік технологиялар ретінде халыққа медициналық-әлеуметтік көмек көрсетудің жаңа механизмдерін, формалары мен әдістерін құру қажеттілігі туындады, бұл ауырған, еңбек қабілеттерін жоғалтқан жағдайда азаматтарға жаңа жан-жақты әлеуметтік қызметтер көрсетуге мүмкіндік береді және денсаулыққа қатысты әлеуметтік мәселелерді шешуге көмектеседі. Нәтижесінде қазіргі кезеңде медициналық-әлеуметтік жұмыс әлеуметтік жұмыстың сапалы жаңа бағыты ретінде және кәсіби қызмет түрі ретінде дами бастады. Бұл денсаулық сақтау, халықты

әлеуметтік қорғау, басқа да әлеуметтік институттардың экономикалық құрылымы мен қоғамдық қатынастар құрылымын реформалау жағдайында қалыптасады [1].

Медициналық-әлеуметтік көмек көрсету терминдерінің глоссарийінде (Копенгаген, 1976), медициналық-әлеуметтік жұмысқа келесідей анықтама берілген: «ауруханада немесе одан тысқары жерлерде денсаулыққа байланысты әлеуметтік мәселелерді шешуге негізделген ұйымдасқан әлеуметтік қызмет көрсету» [2].

Медициналық-әлеуметтік жұмыс әлеуметтік жұмыстың бір бөлігі болып табылады және оны жүзеге асыру мамандардан әлеуметтік-медициналық көмек саласындағы, сонымен қоса денсаулықты сақтау мен қалпына келтіру, оның алдын алу, салауатты өмір салтын насихаттау сияқты түрлі аспектілері бойынша тереңдетілген кәсіби білімдерінің, дағдыларының болуын қажет етеді. Әлемдік тәжірибе әлеуметтік қызметкердің медицина және денсаулық сақтау саласындағы теориялық және тәжірибелік білімдерді игеруі тиіс екенін көрсетеді, себебі әлеуметтік қызметкер

мамандығы мен жұмыс орнына қарамастан, жеке және қоғамдық денсаулық мәселелерін шешуге қатысады.

Әлеуметтік жұмыстың ерекшелігі нақты науқастың денсаулық жағдайымен (физикалық, психикалық), оның қоғамдағы бейімделгіш ресурстарының бұзылу дәрежесімен және оларды ішінара немесе толық қалпына келтіру мүмкіндігімен анықталынады. Медицинадағы әлеуметтік жұмыс қоғамдық және жеке тұлғалық денсаулықты құруға және нығайтуға бағытталған, бұл әлеуметтік жұмыстың медициналық қызметпен байланысын көрсетеді.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы денсаулықты аурудың және физикалық ауытқулардың болмауы деп қана емес, толық физикалық, ақыл-ой және әлеуметтік әлауқатының жағдайы ретінде анықтайды. Денсаулық мәселесі адамзаттың басқа да мәселелерінен бөліп қарастырылмайды. Ол адам өмірінің барлық кезеңдерінде өзекті бола отырып, жалпы адамзат мәдениетінің дамуымен бірге өзгеруде.

Ғылыми әдебиеттерде қоғамдық денсаулық жағдайы бірқатар көрсеткіштерді сипаттау арқылы қарастырылады. Олардың тізімінде ең маңыздысы келесілер болып табылады: демографиялық ахуал; халықтың науқастану жағдайы; халықтың санитарлық-эпидемиологиялық әлауқатының жағдайы; медициналық көмек көрсететін медициналық мекемелер желісінің жағдайы.

Кез-келген қоғамда қандайда бір өмірлік жағдайларға байланысты қоршаған ортаға уақытылы бейімделе алмайтын, ауырғаннан, жарақаттанғаннан, психикалық, күйзелістік ауыртпалықтан кейін қоғаммен етене араласа алмайтындықтарынан әлеуметтік қорғауды және қолдауды қажет ететін адамдардың (мүгедектер, зейнеткерлер, жұмыссыздар, баспанасыздар және т.б.) санаты бар. Мұндай адамдарды физикалық, дене жарақаты және психикалық күйзеліс жағдайлары біріктіреді, бұл олардың әлеуметтік жағдайын нашарлатады, денсаулықтың нашарлауына байланысты жаңа мәселелердің пайда болуына, олардың өмірлік белсенділігінің шектелуіне, қоғамда қалыпты жұмыс атқара алмауына әкеледі. Бұл денсаулықты қорғау құқығына деген қажеттілікті тудырады. Тұлға дамуына әсер ететін сыртқы және ішкі ортадағы жағымсыз факторлардың барлық кешенін және оның агрессивтілігін жоюға, физикалық және ақыл-ой кемістіктерінің салдарын жоюға, әлеуметтік жетіспеушілікті жеңілдету немесе түзетуге ықпал ететін, оның әлеуметтік әл-

ауқатын жақсартуға бағытталған әлеуметтік қорғау қажет.

Медициналық-әлеуметтік жұмыс денсаулықты қалпына келтіруге, сақтауға және нығайтуға бағытталған медициналық, психологиялық-педагогикалық және әлеуметтік-құқықтық сипаттағы көпсалалы кәсіби қызметтің түрі ретінде анықталады.

Медициналық-әлеуметтік жұмыстың мақсаты – денсаулықтың ең жоғары деңгейіне, физикалық және психикалық ауытқушылығы бар адамдардың бейімделуі мен дамуына қол жеткізу.

Медициналық-әлеуметтік жұмыс денсаулық сақтау саласындағы көмек көрсету шаралар кешенін түбегейлі өзгертетіні маңызды, өйткені ол аурудың ерте сатысында және даму кезеңдерінде жүйелі медициналық-әлеуметтік ықпал етуді білдіреді[3].

Денсаулық сақтау жүйесіндегі әлеуметтік жұмыстың міндеттеріне қоғамда науқастың бейімделгіш ресурстарын кеңейту, денсаулық жағдайын ескере отырып, оның физиологиялық әлеуетін толық пайдалануға көмектесу, жұмысқа орналастыру, дәрігерге дейінгі медициналық көмек көрсетуді және науқастарға күтім жасауды ұйымдастыру, қажетті әлеуметтік көмек көрсету, санитарлық-гигиеналық шаралар, халықты санитарлы ағарту, мүгедектерді көлікпен, негізгі өмірлік дағдыларды жүзеге асыру үшін қажет түрлі құрал-жабдықтармен қамтамасыз етудегі санитарлық көмек жатады.

Денсаулық сақтау мәселелерін адамның тыныс-тіршілігінің биоәлеуметтік мәселелерімен тікелей байланысты психосоматикалық және әлеуметтік факторларының барлық спектрін есепке алмай шешу мүмкін емес.

Мамандандырылған әлеуметтік көмек түрі ретінде медициналық-әлеуметтік көмек тұрғындарға бір мезгілде медициналық және әлеуметтік сипаттағы қызмет көрсетуді білдіреді.

Денсаулық феномені тек қана медициналық позициядан қарастырылып, түсіндірілмейді, сондықтан медициналық-әлеуметтік көмек әлеуметтік көмектің барлық түрлерін жүзеге асыруға, соның ішінде денсаулықты сақтау, нығайту және оңалтуға негізделген қызметтерді қамтитын әлеуметтік жұмыспен тығыз байланысты.

Денсаулық сақтау саласындағы әлеуметтік жұмыс объектілеріне өзара бір-бірін нығайтатын, маңызды медициналық – әлеуметтік мәселелері бар, бір жақты кәсіптік іс – шаралар аясында шешімін табуы қиын

адамдардың әртүрлі адамдар санаты жатады. Мұндай контингенттерге ұзақ, жиі және қатты ауыратын науқастар, әлеуметтік бейімделмеген тұлғалар, мүгедектер, жалғызбасты қарттар, жетім балалар, 18 жасқа толмаған аналар, көпбалалы және асоциалды отбасылар, табиғи апаттардан зардап шеккендер және т.б. жатады [4].

Әлеуметтік жұмыстың әлеуметтік-медициналық бағыты мүмкіндік береді:

- денсаулықты сақтаумен байланысты адамдардың тыныс-тіршілігі саласындағы әлеуметтік жұмысты ұйымдастыру және үйлестіруге;
- зерттеушілік жұмыстарын жүргізуге;
- халықты әлеуметтік қорғауға және көмек көрсетуге негізделген мемлекеттік және қоғамдық ұйымдар мен мекемелердің қызметтерінің интеграциясына жағдай жасауға;
- әлеуметтік қызметтерде, денсаулық сақтау және білім беру мекемелерінде тәрбие жұмыстарын жүзгізуге.

Денсаулық сақтау саласындағы әлеуметтік жұмыс технологияларын жоспарлау және енгізу барысында медициналық-әлеуметтік жұмыстарды шартты түрде алдын алу және патогенетикалық деп бөлуден бастауға болады.

Алдын алу бағытындағы медициналық - әлеуметтік жұмыс келесі іс-шараларды жүзеге асыруды көздейді: соматикалық, психикалық және репродуктивті денсаулықтың әлеуметтік жағынан тәуелді ауытқуларын алдын-алу, салауатты өмір салтына қатысты көзқарасты қалыптастыру, денсаулық сақтау мәселелері бойынша ақпаратқа қолжетімділікті қамтамасыз ету, түрлі деңгейдегі медициналық - әлеуметтік көмек көрсетудің нысаналы бағдарламаларын әзірлеуге қатысу, әлеуметтік басқару, азаматтардың денсаулығына қатысты құқықтарын әлеуметтік қорғауды қамтамасыз ету.

Ал, патогенетикалық бағытындағы медициналық - әлеуметтік жұмыс келесідей іс-шараларды көздейді: медициналық - әлеуметтік көмекті, медициналық-әлеуметтік сараптаманы ұйымдастыру, мүгедектерді медициналық, әлеуметтік және кәсіптік оңалтуды жүзеге асыру, медицина мен денсаулық сақтаудың жекелеген салаларында әлеуметтік жұмысты жүргізу, клиенттің психикалық жай – күйін түзетуді жүзеге асыру, әлеуметтік-тұрмыстық оңалту инфрақұрылымын құру, мамандардың тиісті мамандықтармен өзара қарым - қатынастарының сабақтастығын қамтамасыз ету[4].

Алдын алу шаралары халықтың әлеуметтік-медициналық белсенділігін қалыптастырып, салауатты өмір салтын жүзеге асыруға бағытталған.

Алдын алу – кез-келген теріс үдерістердің дамуының алғашқы сатысында алдын алудың маңызды құралы. Бұл әлеуметтік мәселені жеңілдетуге және үдерісті ұтымды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Алдын алу - жеке тұлғалар мен «тәуекел топтарында» болуы мүмкін физикалық, психикалық немесе әлеуметтік-мәдени коллизияларды болдырмауға; адамдардың қалыпты өмір сүру деңгейін және денсаулығын сақтауға, қолдауға және қорғауға; олардың алға қойған мақсаттарына қол жеткізуіне және ішкі әлеуетін ашуға көмектесуге бағытталған.

Медициналық-әлеуметтік жұмыста бірінші, екінші және үшінші деңгейлі алдын алуға үлкен мән беріледі.

Бірінші алдын алу – белгілі бір ауру түрімен ауырып қалу қаупін алдын алуға бағытталынған шаралар жүйесінен тұрады (екпе егу, жұмыс және тынығудың рационалды режимі, пайдалы тамақтануды ұйымдастыру, физикалық белсенділік, қоршаған ортаны салауаттандыру және т.б.). Бірінші алдын алу – өмір салтын, қоршаған ортаны, тәрбиелеуді және т.б. сауықтыру бойынша мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық шараларын қамтиды. Алдын алу қызметі – бұл әлеуметтік жұмыстың ажырамас бөлігі болып табылады.

Алдын алудың екінші деңгейі әлеуметтік қызметкерлердің психологтармен және жалпы тәжірибе дәрігерлерімен бірге өткізетін, аурудың пайда болуына, асқынуына, қайталануына әкелуі мүмкін айқын факторларды жоюға бағытталған іс-шаралар кешенін (ауруды ерте анықтау, халық денсаулығын динамикалық қадағалау, уақытылы емдеу, рационалды сауықтыру) білдіреді.

Үшінші алдын алу – бұл толыққанды өмір сүру мүмкіндігінен айырылған науқас адамдардың, мүгедектердің, қоғамға интеграциялануын қамтамасыз ететін оңалту шараларының кешені. Ол тұлғаның өзінің әлеуметтік жарамдылығына деген сенімді нығайтуға бағытталған және еңбек дағдыларын қалпына келтіруге, тұлғалық белсенділікті, өмірлік құндылықтарды қайта бағдарлауға ықпал етеді [2].

Осылайша, қорғау және әлеуметтік-медициналық көмектің әртүрлі түрлерін ұсыну, отбасын нығайту және дамыту, отбасының негізгі функцияларын жүзеге асыру үшін қолайлы жағдайды қамтамасыз етуге

жәрдемдесу, аумақтық емдеу-алдын алу мекемелерінің қарамағындағы арнайы орталықтарда немесе психологиялық-әлеуметтік көмек бөлімшелерінде жұмыс қоғамдық денсаулықты сақтаудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Әлеуметтік-медициналық жұмыс қоғамда мінез-құлықтың белгілі бір ережелерін, салауатты әдеттерді қалыптастырады, бұл инфекциялық емес созылмалы аурулардың,

аурудың асқынуын, бұрыннан бар аурулардың асқынуын, ұзақ мерзімді патологияның асқынуын және жағымсыз нәтижелердің дамуын алдын алуға ықпал етеді. Әлеуметтік қызметкердің қызмет аясына адамның өмірге белсенді қатысуының міндетті шарты ретінде, денсаулыққа деген көзқарасты өзгерту қажеттілігімен байланысты барлық мәселелер кіреді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Технологии социальной работы. /Под ред.Е.И.Холостовой. – М., 2001.- 400 б.
2. Сигида Е.А. Содержание и методика социальной работы. – М., 2005.- 346 б.
3. Холостова Е.И. Социальная работа. – М., 2007.- 668 б.
4. Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности. / Под ред.П.Д.Павленка. – М., 2009.- 379 б.

Джамалиева Ғазиза Жұмағалиевна

Лауазымы: әлеуметтану ғылымдарының кандидаты, Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ, әлеуметтік жұмыс және әлеуметтік педагогика кафедрасының доценті

Пошталық мекен-жайы: 100030, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., Гапеев көшесі, 3/12 үй, 8 пәтер

Ұялы телефоны: +77017548645

Мусраунова Айгүл Серікқызы

Лауазымы: Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ, әлеуметтік жұмыс және әлеуметтік педагогика кафедрасының аға оқытушысы

Пошталық мекен-жайы: 100011, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., 11 «А» ықшамауданы, 18 үй, 135 пәтер.

Ұялы телефоны: +77052292297

Альжанова Айгерим Жаксыбаевна

Лауазымы: Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ, әлеуметтік жұмыс және әлеуметтік педагогика кафедрасының оқытушысы

Пошталық мекен-жайы: 100026, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., Мұқанов көшесі, 28 үй, 109 пәтер

Ұялы телефоны: +77025938989

Әлеуметтік жұмыстың медициналық-әлеуметтік негіздері

Джамалиева Газиза Жұмағалиевна

Должность: кандидат социологических наук, доцент кафедры социальной работы и социальной педагогики КарГУ им.Е.А.Букетова

Почтовый адрес: 100030, Республика Казахстан, г.Караганда, ул. Гапеева 3/12 кв.8

сот. тел: +77017548645

Мусраунова Айгүл Сериковна

Должность: старший преподаватель кафедры социальной работы и социальной педагогики КарГУ им.Е.А.Букетова

Почтовый адрес: 100011, Республика Казахстан, г.Караганда, 11 «А» микрорайон, дом 18, кв.135.

сот. тел: +77052292297

Альжанова Айгерим Жаксыбаевна

Должность: преподаватель кафедры социальной работы и социальной педагогики КарГУ им.Е.А.Букетова

Почтовый адрес: 100026, Республика Казахстан, г.Караганда, Муқанова дом 28, кв 109

сот. тел: +7 702 593 89 89

Медико-социальные основы социальной работы

Djamalievna Gaziza Jumagalievna

Position: Candidate of Social Sciences, Docent of the Department of Social Work and Social Pedagogy Karaganda State University named by Academician E.A Buketov

Mailing address: 100030, Republic of Kazakhstan, Karaganda Str. Gapeeva 3/12 apt.8

Mob.ph: +7 701 754 86 45

Musraunova Aygul Serikovna

Position: Senior Lecturer of the Department of Social Work and Social Pedagogy Karaganda State University named by Academician E.A Buketov

Mailing address: 100011, Republic of Kazakhstan, Karaganda, 11 "A" microdistrict, Building 18, apt.135.

Mob.ph: +7 705 229 22 97

Alzhanova Aygerim Zhaksybaevna

Position: Lecturer of the Department of Social Work and Social Pedagogy Karaganda State University named by Academician E.A Buketov

Mailing address: 100026, Republic of Kazakhstan, Karaganda, st. Mukanova Building 28, apt. 109

Mob.ph: +7 702 593 89 89

Medico-social bases of social work